

Аксьонова Д.В.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МОЖЛИВОСТІ ПРОФАЙЛІНГУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Сучасна криміналістика знаходиться на рівні активного і всебічного розвитку, дослідженні нових методів розслідувань, а також впровадженні сучасних криміналістичних прийомів. Метод профайлінгу звертає увагу на те, як стався той чи інший злочин, бере до уваги деталі, що розкривають поведінку людини, яка вчинила протиправну дію, і на підставі цього визначає особистісні характеристики злочинця, в результаті чого стає відомий тип злочинця. Слід підкреслити, що цей метод перевірений досвідом зарубіжних країн. Ряд проведених досліджень таких вчених, як А.Ф. Коні, В.М Бехтерев, С.В. Познишев відзначають, що він спрямований на розкриття злочинів за більш короткі терміни і робити це більш точно.

Одним з основоположників методу складання психопрофіля невідомого злочинця був спеціальний агент ФБР Джон Дуглас. Саме завдяки його успіхам і ряду інших спеціальних агентів ФБР (Р. Ресслера, Р. Хейзелвуд) метод психопрофілювання став офіційно застосовуватися в ФБР і в 1984 році в ФБР були створені Національний центр аналізу насильницьких злочинів і єдина національна база даних (VICAP) [1].

Спочатку термін «профайлінг» (профілювання) вживався в контексті складання пошукового психологічного портрета (профілю) невідомої особи за слідами на місці злочину. В даний час профілювання особистості застосовується в двох контекстах в діяльності правоохоронних органів іноземних держав. Перший - функціонування програми запобігання насильницьких злочинців, розробленої в 1985 р в ФБР під керівництвом П. Брукса і Р. Ресслера з метою сприяння розкриттю серійних злочинів насильницького характеру. Поняття «профайлінг» в іншому контексті слугує для позначення технології спостереження і опитування пасажирів в ході перед польотного огляду з метою виявлення потенційно небезпечних осіб при авіа перельотах[2].

Питаннями портретизації злочинця в практичній діяльності правоохоронних органів займалися фахівці ряду зарубіжних країн: США, Великобританії, Канади. В результаті були створені кілька самостійних моделей (профілів): географічна модель Д. Россмо (Канада), модель Д. Кантера (Великобританія), модель ФБР (США). Співробітниками відділу поведінкових наук Академії ФБР в США (Квантіко, штат Вірджинія) в кінці 1970-х рр. була розроблена програма психологічного профілювання.

Визначення даного методу було дано Р. Ресслер: «процес ідентифікації

всіх психологічних характеристик індивідуума, що становлять загальний опис особистості, заснований на аналізі скоєних ним злочинів» [2].

Також, про схожий метод згадується в історичному аспекті розвитку окремої галузі судової психології, в кінці XIX – на початку XX сторіччя у Західній Європі починають розробляти і застосовувати методи психологічної діагностики (асоціативний експеримент), за допомоги якого з'ясовувалась причетність випробовуваних осіб до конкретного злочину. (Вертгеймер, Юнг) [3, с.11].

Метод психологічного діагностування розглядався і російськими юристами, які, однак, негативно ставилися до можливості застосування такого методу [4,с.44]. В цей період часу набуває розповсюдження перекладна література. Про можливості використання в цілях правосуддя і інших новітніх течій у психології і психофізіології, де широко пропагандувалися різні способи пізнання особистості людини через її зовнішність, фізіологічні і анатомічні особливості. З'являється література з графології – наука пізнання людини за почерком, з фізіогноміки- пізнання людини за зморшками на обличчі, тощо [3 с.11].

Сучасний профайлінг базується на:

1. Оперативному психодіагностуванню;
2. Розпізнанню неправдивої інформації.

В основі цього методу лежать такі науки як: біологія, психологія, психолінгвістика. Сутність методики полягає в тому, що за візуальними ознаками особи (статура, зовнішній вигляд, оформлення індивідуального простору, рухова активність) визначити характер і прогнозувати поведінку людини. Вона заснована на розпізнанні характеру однокореневих за походженням груп психологічних якостей (психотипів) та виявленні їх послідовності. З метою розпізнання характеру в методиці використовуються шість психотипів: істероїдний, епілептоїдний, паранойяльний, емотивний, гіпертимний, шизоїдний.

Часто проблемою при прогнозуванні поведінки особи і вибором відповідних психологічних прийомів для контакту з особою стає те, що слідчий зосереджений на середньостатистичну норму: поведінку, типову для більшості людей. Слід додати, що сучасно-розроблений метод відрізняється від класичної характерології. Класики характерології співвідносили особливості людини обов'язково з одним з психотипів, проте це занадто спрощений підхід. Методика шести психотипів відрізняється тим, що характер людини розуміється як комплекс психотипів, один з яких переважає. У кожної людини різна кількість і різна послідовність психотипів. Ведучий психотип визначає основний мотив, головну мету поведінки, а другий – інструменти досягнення цієї мети [1]. Тобто поведінка конкретного індивідуума може значно ухилятися від стандартної моделі, тому важливо звертати увагу на базову лінію поведінки і контекст при інтерпретації невербальних сигналів.

Отже, первинна інформація про вчинений злочин завжди надходить від місця вчинення злочину і спілкування з людьми (часто різних процесуальних статусів). І в тому, і в іншому випадку у своїй діяльності слідчий повинен користуватися методом профайлінгу для подальшого успішного встановлення психологічного контакту з особами, які будуть допитані на етапі досудового розслідування шляхом аналізу їх поведінки, характеру і особливості вчиненого злочину, попередньо визначивши психотип особи, який дасть змогу обрати ефективні криміналістичні прийоми.

На практиці оволодіння методом профайлінгу буде дуже доречним для співробітників правоохоронних органів, адже часто не вистачає часу для глибокого вивчення особистості і діяти потрібно швидко за ситуацією, яка склалася. За методом профайлінгу сама людина є джерелом інформації, її дії, рухи, емоції, навіть письмо, можуть розповісти про її мотиви спілкування, цілі і неправду. При проведенні огляду місця події, обшуку і інших слідчих (розшукових) дій цей метод дає підґрунтя в формуванні портрету злочинця, спрогнозувати його поведінку. Це, сприятиме звуженню кола підозрюваних та дає можливість пришвидшити процес досудового слідства.

1. Логунова О.А. Применение знаний о личности и поведении серийных сексуальных убийц в правоохранительной деятельности (обзор зарубежного и отечественного опыта) [Електронний ресурс]: - <http://yurpsy.com/files/xrest/2/160.htm>

2. Білодід І.К., Бурячок А.А. та ін. Словник української мови. В 11 томах. Том 04.

3. А.В. Дулов, Введение в судебную психологию, М., «Юридическая литература», 1969, с.160

4. Владимиров Л.Е., Учения об уголовных доказательствах, СПб., 1910, с.294

Бакало В. О.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач кафедри кримінального права
та кримінології, к.ю.н., с.н.с.*

Березняк В. С.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ ВІДНОСНО ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ

За статистичними даними, Україна належить до «демографічно старих» країн світу, перед державою першочерговим є питання захисту осіб похилого віку від протиправних посягань та проведення профілактики щодо